

Апотекарска пракса

ISSN 1451 - 1827

ГЛАСНИК ФАРМАЦЕУТСКЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ

120

СЕПТЕМБАР 2018

**У СУСРЕТ
СВЕТСКОМ ДАНУ
ФАРМАЦЕУТА
25.09.2018.**

СВЕТСКИ ДАН ФАРМАЦЕУТА

25. СЕПТЕМБАР

Фармацеути су ту да издају
прави лек у правој дози.

Реч уреднице

Поводом Светског дана фармацеута, 25. октобар, позивамо Вас да се заједничком акцијом саветовања пацијента са хроничном терапијом представимо општој и стручној јавности као оно што заиста јесмо – експерти за лекове!

Након успешно спроведеног конкурса за израду пакета образовања ВШО јула месеца, конкурс је поново отворен за две нове едукације чија се предаја за акредитацију планира у октобру. Успешно је завршен и конкурс поводом Светског дана фармацеута, а три најоригиналнију рада награђена су котизацијама за 7. Конгрес фармацеута Србије.

Позивамо Вас да се пријавите на мејлинг листу Коморе и да нас пратите путем сајта и фејсбук странице. Очекујемо Ваше сугестије, предлоге и коментаре.

САДРЖАЈ

- 4** Вести из коморе
- 6** Позив за обележавање Светског дана фармацеута
- 9** Претходна обележавања
- 10** ЕУ - Услуге у апотеци
- 12** ЕУ - примери најбољих пракси
- 14** Волим што сам фармацеут
- 16** Бити болнички фармацеут
- 18** Значај израде магистралних лекова у апотеци
- 20** Интервју с поводом
- 22** Здравствена анксиозност
- 24** Нове едукације - ВШО
- 26** Здравствене специјализације
- 28** Календар догађаја

**Апотекарска
пракса**

ГЛАСНИК ФАРМАЦЕУТСКЕ КОМОРЕ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ФАРМАЦЕУТСКА КОМОРА
The Pharmaceutical Chamber of Serbia

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

ISSN 1451-1827 = Апотекарска пракса COBISS
SR - ID 94777858

ГЛАВНА И ОДГОВОРНА УРЕДНИЦА Драгана Рајковић
СТРУЧНИ САРАДНИЦИ Јелена Милошевић, Николина Скорупан,
Соња Стојиљковић, Милан Ракић
ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК Небојша Ускоковић
ПРЕЛОМ И ПРИПРЕМА ЗА ШТАМПУ Дарко Тонић
ШТАМПАРИЈА Матија д.о.о., Београд
ТИРАЖ 7.180 комада
ИЗДАЈЕ Фармацеутска Комора Србије, Мутапова 25, Београд,
Србија
ТЕЛ/ФАКС +381 11 32 43 144, 32 46 795
ЕЛЕКТРОНСКА ПОШТА komora@farmkom.rs
ПОСЛОВНИ РАЧУН 325-9500900015066-04

ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ИЗРАДИ ПАКЕТА ОБРАЗОВАЊА ВШО

Поштоване колегинице и колеге,

Фармацеутска комора Србије Вас позива да учествујете у изради пакета образовања (тест у електронској форми) у оквиру Виртуелне школе образовања за **октобарски акредитациони период** и на тај начин подржите едукацију својих колега у пракси, а своја стечена знања примените на најбољи начин.

On line едукација може бити из једне од следећих области:

- Болести коже - клинички, терапијски и козметолошки приступи
- Хипертиреоза и хипотиреоза
- Менопауза и остеопороза
- Анксиозни поремећаји и примена анксиолитика

Тему можете предложити и Ви, с тим да она мора бити у функцији унапређења фармацеутске праксе.

Уколико сте заинтересовани за овакав вид сарадње молимо Вас да нас контактирате на мејл komora@farmkom.rs са назанком **ВШО 2018 до 15. септембра 2018. године. Пропозиције за акредитацију теста у електронској форми као и образац који је потребно доставити уз пријаву објављени су на сајту Коморе www.farmkom.rs**

Резултати конкурса биће познати 21. септембра 2018. године. Рок за израду комплетног материјала који је наведен у активностима аутора теста је 05. октобар 2018. године. **Аутор/аутори теста добијају наканду за свој рад.**

На позив Коморе за учешће у изради пакета Виртуелне школе образовања за јулски акредитациони рок, пристигло је укупно 5 радова на предложене теме. Комисија у саставу: проф. др Сандра Везмар Ковачевић, дипл.фарм.спец. Николина Скорупан, и дипл. фарм.спец. Татјана Милошевић, донела је једногласну одлуку да се за акредитацију у јулу изабере пакет: Деменција-значај терапије и комплијансе, аутори: др спец. Драгана Павићевић и маг. фарм. Јасна Анђелковић.

ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА Е-РЕЦЕПТА У АПОТЕКАМА

Фармацеутска комора је 6. августа организовала састанак са представницима Министарства здравља везано за имплементацију е-Рецепта у апотекама. На састанку се разговарало о најчешћим проблемима са којима се фармацеути срећу у свакодневном раду, а на основу пристиглих коментара, сугестија и предлога. **На већину питања добијени су одговори који су објављени на сајту Коморе и можете их преузети.** Позивамо Вас да нам и даље достављате своја запажања и недоумице, као и предлоге за унапређење овог система, како би заједнички решили што већи број евидентираних проблема.

НАГРАДА "СТЕВАН ШУКЉЕВИЋ" - ПОЗИВ ЗА ДОСТАВЉАЊЕ ПРЕДЛОГА

Награда "Стеван Шукљевић" установљена је 2016. године у част пријатеља, сарадника и угледног магистра фармације Стевана Шукљевића.

Награда се додељује једном годишње, магистрима фармације за: изузетан допринос у области фармације и унапређењу фармацеутске здравствене заштите, континуирани допринос у афирмацији и раду Фармацеутске коморе Србије, особи старости до 45 година и особи са респектабилним стажом у апотекарској делатности/пракси (најмање 10 година), и није ограничена на чланове Фармацеутске коморе Србије.

Предлог се подноси у писаној форми са детаљним образложењем уз прилагање одређених доказа који потврђују наводе из образложења. Молимо Вас да у складу са горе наведеним доставите предлог Огранку Коморе коме припадате најкасније до 15. септембра.

Одлуку о додели награде доноси Одбор награде "Стеван Шукљевић".

Признање ће бити додељено на 7. Конгресу фармацеута Србије који се одржава од 10-14. октобра 2018. године, у Београду.

РЕЗУЛТАТИ КОНКУРСА ПОВОДОМ СВЕТСКОГ ДАНА ФАРМАЦЕУТА

На овогодишњем **КОНКУРУС ЗА ФАРМАЦЕУТЕ „Фармацеути - експерти за ваше лекове“** пријавило се укупно 19 учесника из целе Србије: Новог Сада, Пирота, Панчева, Инђије, Суботице, Аранђеловца, Прокупља, Кикинде и Београда.

Сви пристигли радови су били изузетни, а активности које су наше колеге представиле у оквиру својих предлога јесу прави пут и начин за промоцију фармацеута као експерата за лекове.

Три најоригиналнија предлога која ће бити награђена котизацијама за 7. Конгрес фармацеута Србије, који се одржава од 10-14. октобра у Београду, послале су:

- Кристина Бјелица, ЗУА *KI-Pharm*, Кикинда
- Александра Малић, ДЗ "Др Милорад Мика Павловић", Инђија
- Ивана Стевановић, ЗУА "Код сунчаног сата", Панчево

ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ОРГАНИЗОВАНОМ ОБЕЛЕЖАВАЊУ СВЕТСКОГ ДАНА ФАРМАЦЕУТА 2018

Драге колеге фармацеути,

пред нама је Светски дан фармацеута. Овогодишња тема носи назив: “Фармацеути - експерти за ваше лекове”. Тим поводом Фармацеутска комора Србије вас позива да узмете учешће у организованом обележавању овог, за нашу професију значајног датума, који има за циљ да представи и промовише вредности фармацеута у здравственом систему и друштвеној заједници.

Циљ овогодишње акције је да се представимо јавности као оно што заиста јесмо - експерти за лекове.

Одлучили смо да ове године акценат ставимо на саветовање пацијената у апотекама примарне здравствене заштите и позовемо све пацијенте који користе хроничну терапију, да дођу у апотеке како би у разговору са фармацеутом проверили да ли на правилан начин користе и чувају своје лекове и разреше све недоумице које имају у вези са њима.

Фармацеутска комора Србије је припремила стручно-методолошко упутство, упитнике и образце који су доступни на сајту Коморе.

Такође, намера нам је да евидентирамо и прикажемо Министарству здравља шта је то што просечан фармацеут у апотеци примарне здравствене заштите може да уради током једног радног дана, са очекивањем да ће нам ови подаци отворити врата за покретање пројеката који би омогућили увођење фармацеутских услуга у апотеке примарне здравствене заштите.

ДАТУМ СПРОВОЂЕЊА АКЦИЈЕ

25. септембар 2018. године

ГДЕ СЕ ОДВИЈА АКЦИЈА?

У апотекама примарне здравствене заштите, у посебном простору за саветовање (канцеларија, сто са столицама у офисини, прикладно одвојен простор непосредно испред апотеке - уколико је објекат унутар тржног центра).

КО ОБАВЉА САВЕТОВАЊЕ?

Фармацеут (дипломирани фармацеут/магистар фармације) запослен у апотеци примарне здравствене заштите.

Током трајања акције не треба паралелно да се одвија **никаква друга акција здравствено-промотивног типа** (одређивање витаминско-минералног статуса, промоција мерача притиска, мерење коштане густине и сл.).

Фармацеут (или више њих у већим апотекама) који учествују у акцији, током трајања акције треба да обавља само активности саветовања.

КОЈИ ПАЦИЈЕНТИ УЧЕСТВУЈУ У АКЦИЈИ?

Предвиђено је да у акцији учествују **сви пацијенти који тог дана посете апотеку, а користе хроничну терапију**. Ту се убрајају сви пацијенти који у хроничној терапији користе лекове са системским или локалним дејством, без обзира на пут примене (перорално, трансдермално, ињекционо, назално, инхалационо, топикално на кожи/слузокожама).

НАЧИН ОБАВЕШТАВАЊА ПАЦИЈЕНАТА И ОБЕЛЕЖАВАЊА АКЦИЈЕ

1. Комора ће припремити и упутити обавештење/позив грађанима путем медија.
2. У апотекама које учествују у акцији, недељу дана пре одржавања акције могу се делити флајери свим пацијентима са хроничном терапијом (образац флајера објављен на сајту Коморе) и евентуално заказати одређени термин.
3. Апотека треба да постави обавештење о акцији на сајту и/или Facebook страни апотеке о одржавању акције користећи форму која је објављена на сајту Коморе.
4. У овом броју Апотекарске праксе, на корицама се налази **картица са мото поруком за обележавање Светског дана фармацеута**, коју фармацеут треба да носи на униформи 25.09.2018.
5. На улазу у апотеку, на видном месту треба истакнути постер **“Фармацеут – експерт за ваше лекове”** - Примерак постера за своју апотеку добићете од Коморе, након пријаве за учествовање у акцији.

ШТА ТРЕБА ДА ОБУХВАТИ САВЕТОВАЊЕ?

- *Утврдити шта пацијент користи од лекова, дијететских суплемената и медицинских средстава (не рачунајући помагала).*
- *Утврдити да ли пацијент прописану терапију користи према режиму дозирања који је одредио лекар.*
- *Утврдити да ли пацијент зна и поштује правилну примену лекова.*
- *Уочити, евидентирати и интервенисати у случају клинички значајних интеракција*
- *Утврдити адхеренцу на нефармаколошке мере, у случајевима где је то применљиво.*
- *Проверити да ли пацијент правилно чува лекове и да ли води рачуна о року употребе.*
- *Утврдити да ли је пацијент упознат са потенцијалним нежељеним реакцијама код одабраних група лекова.*
- *Уочити, евидентирати и интервенисати у случају сумње на нежељену реакцију на лек.*

Фармацеут треба да прође само оне елементе саветовања који су применљиви код датог пацијента.

УОЧЕНИ ПРОБЛЕМИ СА ТЕРАПИЈОМ И ЕВИДЕНЦИЈА

Детаљно упуство о евидентирању уочених проблема са терапијом (лоша адхеренца, неправилан начин примене, одсуство нефармаколошких мера, нежељена реакција на лек, неправилно чување лека), **објављено је на сајту Коморе, заједно са документацијом коју треба попунити.**

Поред тога, потребно је дати усмено и уколико је могуће писмено упутство за корекцију проблема и у хитним случајевима, телефонски контактирати лекара.

**СВЕТСКИ ДАН
ФАРМАЦЕУТА**
25. СЕПТЕМБАР

КАКО СМО ОБЕЛЕЖАВАЛИ СВЕТСКИ ДАН ФАРМАЦЕУТА ПРЕТХОДНИХ ГОДИНА

Припремила: Соња Стојиљковић, дипл. фарм. спец.

На иницијативу Фармацеутске коморе Србије, а у сарадњи са Савезом фармацеутских удружења Србије, 2015. године први пут је обележен Светски дан фармацеута са темом: **“Фармацеут - Ваш партнер у здрављу”**. У овој акцији су учествовале све ЗУ Апотеке из Плана мреже (укупно 35), као и близу 100 ЗУ Апотека и самосталних приватних апотека на територији целе Србије, Клинички центар Србије и Фармацеутски факултет Универзитета у Београду. Штампани су постери и лифлети за пацијенте који објашњавају улогу и значај фармацеута у систему здравствене заштите, а који су 25. септембра на Светски дан фармацеута дељени пацијентима.

Тема за дан фармацеута 2016. године била је **“Фармацеути: Брину за Вас”**. Овај слоган одражава важну улогу фармацеута у пружању здравствене заштите становништву и указује на емоционалну везу коју фармацеути имају са својим пацијентима. Фармацеутска комора Србије и Савез фармацеутских удружења Србије организовали су Такмичење за фармацеуте у јавним и болничким апотекама. Прве три награђене колегице присуствовале су 66. Симпозијуму СФУС-а на Златибору од 13-16. октобра исте године. Награђене су Јелена Радовановић, ЗУ апотека „Астралек“, Ниш, Ивана Николић, ЗУ апотека „Вива“, Обреновац и Јелена Стефановић Војиновић, ЗУ апотека „Lilly drogerie“, Београд.

Светски дан фармацеута 2017. године обележен је под паролом:

The image shows three educational posters from the Serbian Pharmaceutical Chamber (SFC). The top poster is titled "ЗАШТО ЈЕ ФАРМАЦЕУТ ВАШ САВЕЗНИК И САВЕТНИК?" (Why is the pharmacist your ally and advisor?). It explains that pharmacists are professionals who can help patients obtain necessary information about medicines and use them correctly. It lists several key points: always read the instructions, do not use expired or damaged medicines, do not mix medicines without a doctor's advice, and do not take medicines without a prescription. A cartoon pharmacist character says, "Објаснићу Вам како да правилно и безбедно користите своје лекове." (I will explain to you how to use your medicines safely and correctly). The middle poster is titled "ПРАВИЛНА УПОТРЕБА ЛЕКОВА" (Proper use of medicines). It states that 50% of people do not use their medicines correctly. It lists common mistakes: not following instructions, not checking expiration dates, mixing medicines without a doctor's advice, and not taking medicines as prescribed. A cartoon pharmacist character says, "Фармакеути у апотеци не саветују само да узмете здравствене лекове, већ и како их користити, како их чувати, које су користи и могући ризици, када је уместо прилике тражити неке лекове. Свака разлика може решити ваше недоразумеје у вези лекова које користите и помоћи да ваша терапија буде ефикасна." (Pharmacists in the pharmacy do not just advise you to take medicines, but also how to use them, how to store them, what are the benefits and possible risks, when it is the right time to ask for some medicines. Every difference can solve your misunderstandings regarding the medicines you use and help your therapy to be effective). The bottom poster is titled "УНАПРЕДИТЕ СВОЈЕ ЗДРАВЉЕ" (Improve your health). It encourages patients to take responsibility for their health by using medicines correctly, following instructions, and consulting their pharmacist. A cartoon pharmacist character says, "Фармакеути у апотеци не само да вам саветују како да узмете здравствене лекове, већ и како их користити, како их чувати, које су користи и могући ризици, када је уместо прилике тражити неке лекове. Свака разлика може решити ваше недоразумеје у вези лекова које користите и помоћи да ваша терапија буде ефикасна." (Pharmacists in the pharmacy do not just advise you to take medicines, but also how to use them, how to store them, what are the benefits and possible risks, when it is the right time to ask for some medicines. Every difference can solve your misunderstandings regarding the medicines you use and help your therapy to be effective).

„Од истраживања до здравствене заштите: фармацеут је вама на услузи!“

На овај дан скренута је пажња на значај фармације као професије! Од истраживања и развоја лекова, едукације будућих фармацеута, до пружања директне здравствене неге - све у служби пацијената и целе заједнице! “Брига о пацијентима почиње са препознавањем здравствених проблема становништва и развојем лекова, политике и образовања како би се суочили са њима.

Фармацеутска комора Србије покренула је едукацију деце у вртићима и основним школама о безбедној употреби и чувању лекова, као и улози фармацеута у саветовању.

УСЛУГЕ У АПОТЕЦИ: МЕРЕЊЕ И ПОБОЉШАЊЕ ЗДРАВСТВЕНИХ ИСХОДА - ЕВРОПСКА ИСКУСТВА

Припремила: Драгана Рајковић, дипл. фарм. спец.

Фармацеутска група Европске уније (*Pharmaceutical Group of the European Union, PGEU*) је током 2017. године спровела истраживање по питању услуга у апотекама са циљем свеобухватног приказа њиховог обима и разноврсности. Тридесет земаља чланица од укупно 32 (редовних и чланица посматрача) послало је своје одговоре.

Резултати истраживања, који су објављени су у Годишњем извештају за 2017. годину, показују да је број фармацеутских услуга оријентисаних ка пацијенту у порасту. Традиционалне услуге попут издавања лекова, магистралне израде лекова и ноћног дежурства су такозване базичне услуге и доступне су у великој већини европских апотека. Од великог значаја је увођења прегледа терапије од стране фармацеута које има за циљ да се унапреди пацијентово знање о лековима које користи, пацијента упозна са нежељеним реакцијама на лекове и када је то могуће, предложи начине за њихово спречавање, побољша адхеренца и смањи количина фармацеутског отпада.

Током протекле декаде видимо и пораст броја напредних услуга фармацеутске здравствене заштите које се нуде пацијентима: вакцинација, одвикавање од пушења, мерење крвног притиска, холестерола, глукозе, телесне масе, менаџмент хроничних болести, рано откривање болести (скрининг) и тестирање.

ПРОМОЦИЈА РАЦИОНАЛНЕ УПОТРЕБЕ ЛЕКОВА

ПРЕГЛЕД ТЕРАПИЈА ТИП 1 (100%)

Све апотеке у Европи пружају преглед лекова - тип 1 као обавезни део у поступку издавања лекова који обухвата: проверу лека, дозе, облика, начина дозирања, дужине трајања терапије, савета за правилну употребу и друго.

ПРЕГЛЕД ТЕРАПИЈА ТИП 2 (53%)

У 53% земаља апотеке пружају преглед терапије - тип 2 који укључује консултације између фармацеута и пацијента и фокусира се на проблеме придржавања терапије, односно сигурне, ефикасне и рационалне употребе лекова.

ПРИПРЕМА ПЕРСО- НАЛИЗОВАНОГ СИСТЕМА ДОЗИРАЊА (37%)

У 37% земаља постоји улога препакивања лекова у „кутије за дозирање“ за недељну или месечну терапију, подељена по сатима и данима, када треба да је примене, а све у циљу боље адхеренце.

УСЛУГА САВЕТОВАЊА О НОВОМ ЛЕКУ (27%)

Ова услуга се пружа у 27% земаља пацијентима код којих је нови лек укључен у терапију. Дефинисана је као услуга слична прегледу терапије, али се пружа пацијентима који започињу са применом новог лека, и то у првим месецима лечења, чиме се значајно смањује проценат пацијената који престану да узимају терапију.

УСЛУГЕ МЕРЕЊА И ТЕСТИРАЊА

Многе апотеке у Европи су опремљене за обављање основних мерења чиме доприносе раном откривању болести, посебно за оне кориснике који не посећују често друге здравствене установе.

МЕРЕЊЕ КРВНОГ ПРИТИСКА (90%)

Апотеке у 90% земаља пружају услугу мерења крвног притиска.

МЕРЕЊЕ ТЕЛЕСНЕ ТЕЖИНЕ (90%)

Апотеке у 90% земаља пружају услугу мерења телесне тежине.

МЕРЕЊЕ ШЕЋЕРА У КРВИ (77%)

Апотеке у 77% земаља пружају услугу мерења шећера у крви.

МЕРЕЊЕ ХОЛЕСТЕРОЛА (73%)

Апотеке у 73% земаља пружају услугу мерења холестерола.

УСЛУГЕ УСМЕРЕНЕ КА ХРОНИЧНИМ НЕЗАРАЗНИМ БОЛЕСТИМА

Особе које болују од хроничних незаразних болести посећују фармацеута много чешће него било ког другог здравственог радника. На пример, оболели од астме, дијабетеса или хипертензије имају прилику да разговарају са фармацеутом приликом сваког подизања терапије.

АСТМА ИЛИ ХОБП (43%)

Подршку пацијентима који болују од астме или ХОБП пружају апотеке у 43% земаља.

ХИПЕР-ТЕНЗИЈА (37%)

Подршку пацијентима који болују од хипертензије пружају апотеке у 37% земаља.

ДИЈАБЕТЕС (43%)

Подршку пацијентима који болују од дијабетеса пружају апотеке у 43% земаља.

АДМИНИСТРАЦИЈА ЛЕКОВА

ВАКЦИНАЦИЈА ПРОТИВ ГРИПА (40%)

У 40% земаља, вакцинација против грипа доступна је у апотеци. У 23% земаља, вакцину администрирају фармацеути, док у преосталим земаљама администрирају други здравствени радници у апотеци. На овај начин фармацеути доприносе значајном помаку ка циљу Европске уније да се вакцинише 75% особа из ризичних група за грип.

ДРУГА ВАКЦИНАЦИЈА (17%)

У 17% земаља, осим вакцинације против грипа, апотеке пружају услуге вакцинације и другим вакцинама (нпр. пнеумококне вакцине, ХПВ вакцине и друго).

ДРУГЕ УСЛУГЕ

ОДВИКАВАЊЕ ОД ПУШЕЊА (70%)

У 70% европских земаља апотеке нуде услуге одвикавања од пушења. Поред тога апотеке подржавају бројне националне, регионалне и локалне кампање јавног здравља, а као део свакодневне праксе нуде савет о здравом начину живота и подршку при самомедикацији.

ЗАМЕНА ШПРИЦЕВА И ИГАЛА (27%)

У 27% земаља апотеке пружају услугу замене шприцева и игала за интравенске зависнике.

ПРИМЕРИ НАЈБОЉИХ ПРАКСИ У ПРУЖАЊУ ФАРМАЦЕУТСКИХ УСЛУГА

Припремила: Драгана Рајковић, дипл. фарм. спец.

ПОРТУГАЛ: АПОТЕКЕ СПЕЦИЈАЛИЗОВАНЕ ЗА ИЗДАВАЊЕ САВРЕМЕНЕ ТЕРАПИЈЕ ЗА ОБОЛЕЛЕ ОД ХИВ-А

Португалска влада и Национална асоцијација апотека (АНФ) усагласили су низ мера за јачање сарадње између националног здравственог система и мреже апотека, од којих је једна издавање одређених специјалних лекова, које се обично издају само у болницама. Након овог споразума, пилот пројекат је започео у децембру 2016. године где апотеке издају антиретровирусну терапију и пружају подршку особама инфицираних ХИВ-ом.

Укупно 246 апотека које су испуниле специјалне техничке услове (ИТ инфраструктура, посебан део за саветовање, квалификован кадар, специјални велепродајни уговор итд.) учествовале су у овом пројекту, као и више од 400 фармацеута који су завршили одговарајући курс континуиране едукације.

Већ више од годину дана, 45 пацијената добијају месечне антиретровирусне лекове и подршку у 31 квалификованој апотеци. Прелиминарни резултати показују велико поверење и задовољство пацијената, а само један пацијент је одлучио да се врати у болницу.

Након овог успеха, ширење услуге започело је марта 2018. године. Очекује се да ће више од 400 пацијената изабрати своју апотеку како би добили ову услугу и подigli терапију.

Резултати пројекта ће бити релевантни за доношење одлуке о пребацивању издавања савремене антиретровирусне терапије и пружању додатне подршке из болница у апотеке, са циљем бољег квалитета живота људи који живе са ХИВ-ом.

ИРСКА: ПИЛОТ ПРОЈЕКАТ УСЛУГЕ О НОВОМ ЛЕКУ

У Ирској је недавно завршена пилот студија везано за услугу о новом леку која је спроведена у апотекама. Услуга саветовања о новом леку доступна је у 11 земаља ЕУ и пружа подршку особама са хроничним болестима којима је прописан нови лек. Има за циљ да унапреди адхеренцу и исходе лечења из разлога што је највећа вероватноћа да пацијенти самоиницијативно прекину терапију у прва два месеца од увођења новог лека. Резултати из пилот студије показују повећање броја пацијента који су се придржавали прописаног начина дозирања и употребе лека за 9%. Тренутно се разматра проширивање ове услуге, као и њено финансирање.

IPU NEW MEDICINE SERVICE (NMS) PILOT 2017 REPORT

Sinead Mc Cool
Irish Pharmacy Union
Study ID ISRCTN12634490

ИТАЛИЈА: СКРИНИНГ ПРОГРАМ ЗА ОТКРИВАЊЕ И ПРЕВЕНЦИЈУ ДИЈАБЕТЕСА У АПОТЕКАМА

Италијанска асоцијација власника апотека и Фармацеутска комора Италије су у сарадњи са Италијанским удружењем дијабетолога, организовале акцију скрининга за откривање и превенцију дијабетеса током Међународне недеље дијабетеса, 14-24. новембра 2017. године.

Услуга пружена у апотекама састојала се од неколико сегмената: помоћ паци-

јентима код тестирања нивоа глукозе у крви, попуњавање одговарајућег валидираног теста за ризике од дијабетеса и пружање савета о ризицима и превенцији дијабетеса.

Укупно 160.313 грађана (од којих је 43,61% старијих од 64 године) добили су услугу у 5.671 апотеци широм Италије. Током кампање, фармацеути су идентификовали 4.415 пацијената код којих постоји сумња на дијабетес, због повећаних вредности глукозе у крви, а који то нису знали и 18.881 случајева сумње на пре-дијабетес, од којих је 2.900 људи имало висок и/или нормалан ризик од развоја дијабетеса у блиској будућности.

ФРАНЦУСКА: ПИЛОТ ПРОЈЕКАТ ВАКЦИНАЦИЈЕ ПРОТИВ ГРИПА

Током 2016. године, само 46% угрожене популације у Француској је вакцинисано против грипа, што је далеко испод препорука СЗО од 75%. Из тог разлога је Француска Влада 2017. године најавила пилот пројекта са циљем побољшања покривености одрасле популације вакцинама против грипа, тако што је ова услуга постала доступна у апотекама. Ова одлука се надовезује на постојеће доказе о повећању степена вакцинације у другим европским земљама, у којима је ова услуга већ доступна у апотекама.

Пројекат је спроведен у две француске регије и у њему је учествовало 2813 апотека, односно 58,8% од укупног броја апотека у овим областима. Фармацеути су прошли обуку коју је подржала Францацеутска комора Француске путем наменске *online* платформе, која истовремено служи и као база за прикупљање података. Више од пет

хиљада (5.073) едукованих фармацеута спровело је 154.740 вакцинација у периоду од септембра 2017. до фебруара 2018. године.

ВОЛИМ ШТО САМ ФАРМАЦЕУТ!!!

Припремила: Соња Стојиљковић, дипл. фарм. спец.

Радно окружење фармацеута у 21. веку је веома захтевно. Осим што се од нас очекује стручност, готово да се потпуно подразумева да говоримо бар један страни језик, да одлично баратамо новим технологијама, да будемо срдачни, комуникативни и увек на висини задатка. Особа са оваквим компетенцијама мора умети и да се „спусти на ниво пацијента“ како би га он, зарад здравља, разумео и испоштовао терапију. Тусмо да саслушамо, дамо савет, па понекад и истрпимо све пацијентове приче о незадовољству здравственим системом и друштвом у коме живи.

Очекује се да задобијемо и поверење лекара, јер стално балансирамо у односу између њих и пацијената.

А онда, од нас се захтева и нешто потпуно другачије, да водимо рачуна о политици фирме у којој радимо, роби која стиже, односу са колегама, таргетима и кратким роковима. И све у једном дану! И сваког дана!

Шта нас онда држи? Како да успемо у целој тој причи да останемо позитивни?

Сигурно нико од нас при упису факултета није ни помишљао на горе поменуте ставке. У срцу смо носили само жељу да се бавимо фармацијом на овај или онај начин. Данас често чујемо наше колеге како кажу „Завршићемо у апотеци“, као да је то најстрашније што може да се деси

једном фармацеуту. Ако овај посао радите с љубављу и жељом да помогнете другима, онда сте на правом путу, и онда је то заправо нешто најлепше што може да вам се деси! Ако мислите на своје пацијенте, ако бринете о њима, то се мора видети! Они то непогрешиво препознају.

И сваког дана добијате награду за свој труд! Не у виду плакете, него у виду задовољних људи! Испуњава вас израз олакшања на лицу мајке којој сте помогли да правилно дозира сируп, и температура је коначно пала! Радуете се осмеху на лицу бакице којој притисак не варира са новом терапијом! Пресрећни сте када неке само раздвојите време узимања два антихипертензива и главобоља престане! Или када особу упутите у центар за мигрену где се профилаксом реши дугогодишњи проблем. Када пацијент схвати како ради турбхалер!

Зато смо студирали, зато на посао увек одлазимо мотивисани, јер здравствено стање наших пацијената умногоме зависи од нас!

Исто је и са односом између нас и лекара, као и респектом у друштву. Покушајмо да сарађујемо са њима. Ако им јавимо проблем који смо уочили, гледаће нас другачијим очима. Верујмо да ће бити

спремни да саслушају, верујмо да ће бити захвални. У суштини су сви здравствени радници јако повезани једним заједничким имениоцем - пацијентом.

Тачно је да нисмо адекватно плаћени, тачно је и да радимо много тога што не би требало да буде у опису нашег посла. Али то нам не даје за право да не саслушамо пацијента, да не размислимо о интеракцијама или нежељеним дејствима. Једна погрешна мисао неког може коштати живота. И то је најважније, и ту не смемо посустати. Ту увек, и кад нам није све по вољи, морамо дати и последњи атом снаге. А што се незадовољства тиче, покушајмо да будемо проактивни! Уместо што негативну енергију усмеравамо према институцијама, пошаљимо истима

идеју, смерницу, укључимо се у решавање проблема! Охрабримо и себе и друге!

Било би лепо да колеге дају предлоге и сугестије! Добро нам дошли! Јер прави људи, на правом месту, у право време, пишу историју. Или што једном рече *Michael Jordan*, „Таленат добија мечеве, али тимски рад осваја шампионате“. Па срећно нам било, драге колеге!

I **PHARMACY**

БИТИ БОЛНИЧКИ ФАРМАЦЕУТ

Припремио: Ненад Миљковић, дипл.фарм.спец.

Када вас неко упита шта сте по професији, увек је занимљиво посматрати како саговорник перципира ваше занимање када сазна чиме се бавите. Када кажем да сам болнички фармацеут, многи се изненаде да у болницама ради још неко осим лекара и медицинских техничара. Као млад фармацеут ни сам нисам био свестан света болничке фармације, који је само чекао да буде откривен. Данас је болнички фармацеут видљивији, а његова улога је давно превазишла традиционалне оквире обављања апотекарске делатности.

На Институту за ортопедско-хируршке болести „Бањица“ где обављам посао начелника Одељења за фармацеутску здравствену делатност (Одељење за ФЗД), трудимо се да примењујемо принципе мултидисциплинарне сарадње у свим доменима фармацеутске здравствене делатности. Сарађујемо са колегама ортопедима, интернистима, педијатрима, анестезиолозима, трансфузиолозима, као и фармацеутским и медицинским техничарима у оквиру Комисије за лекове Института, Одсека за праћење и унапређење квалитета рада и других стручних тела формираних са циљем постизања оптималније и ефикасније здравствене заштите.

Почев од 2016. године, Одељење за ФЗД је носилац пројекта *European Cooperation in Science and Technology (COST Action 15105)* - Европска истраживачка мрежа за несташнице лекова, у оквиру кога руководи са више истраживачких иницијатива. С обзиром да су несташнице лекова појава која је све

заступљенија у болницама широм Србије и Европе, болнички фармацеути Института су започели примену здравствене анализе врсте и исхода грешака повезаних са супституцијом терапије током несташница лекова, у сарадњи са колегама из европских болница. Крајњи циљ је проналажење механизма који треба да рад болничких фармацеута учине ефикаснијим у току саветовања и одређивања алтернативне терапије.

У 2017. години, Одељење за ФЗД је у сарадњи са Службом за лабораторијску дијагностику, започело спровођење терапијског мониторинга ванкомицина у серуму код пацијената код којих је индикована примена овог резервног антибиотика. Применом мониторинга, болнички фармацеути су у прилици да својим знањем о фармакокинетици и фармакодинамици лека допринесу повећању безбедности пацијента и спровођењу ефикасније терапије. У досадашњем раду, болнички фармацеути су корекцијом дозе и интервала дозирања ванкомицина, а на основу повећаних или снижених серумских концентрација, значајно утицали на постизање оптималног терапијског исхода код пацијената.

Током 2018. године, Одељење за ФЗД је започело испитивање праксе у болницама широм Европе, везано за процену ризика по здравље пацијента приликом увођења алтернативне терапије током несташнице лекова. Фокус је на неопходност додатног мониторинга пацијента након спроведене терапијске супституције.

У оквиру редовних активности болничких фармацеута на Институту су и јутарњи састанци са лекарима, на којима се размењују информације о пацијентима који су примљени на лечење и за које постоји потреба да се размотре све постојеће терапијске опције, као и предострожности у лечењу у погледу реналне инсуфицијенције, постојања алергијских реакција, хроничне терапије и специфичних терапијских захтева везаних за хируршке процедуре.

У претходним годинама, болнички фармацеути Института су спровели неколико пилот пројеката у циљу повећања присутности фармацеута на болничким одељењима. Иако у пилот фази, спровели смо консултације са пацијентом приликом отпуста у погледу прописане терапије, као и саветовање везано за оралну антикоагулантну терапију. По узору на клинику *Antoine-Béclère* из Париза, са којом сарађујемо, израдили смо водич који пацијенти могу да користе по одласку из болнице и тако прате своју оралну антикоагулантну терапију. Посебно добру сарадњу остварили смо са колегама из Конзилијума за остеопорозу, где смо учествовали у анализи адхеренце пацијенткиња на хроничној терапији бифосфонатима и пратили утицај више фактора на успешност терапије. Такође, болнички фармацеути су у претходном периоду успешно спровели припрему

акредитационих докумената у области фармацеутске здравствене делатности на Институту, што је резултирало добијањем акредитационог сертификата Агенције за акредитацију здравствених установа Србије (АЗУС) на седам година.

Као болнички фармацеути, велики део времена проводимо у припреми и организовању јавних набавки лекова и медицинских средстава за Институт. За разлику од колега из Европе, код нас овај административни сегмент посла одузима значајно време у свакодневном раду.

Присуство фармацеута у болницама пружа могућност да пацијенти и здравствени радници имају стално доступног експерта за лекове, који не представља само извор информација о леку, већ и поузданог здравственог професионалца који лек посматра у контексту пацијента и специфичности патологије која је доминантно заступљена у болници.

Захваљујући Европском удружењу болничких фармацеута (*EAHP*) и залагању свих колега из Секције за болничку фармацију СФУС-а, болнички фармацеути у Србији су у могућности да усвајањем нових знања и вештина заузму значајније место у мултидисциплинарном здравственом тиму, не само као врсни познаваоци лекова, већ и целокупног контекста у коме се спроводи лечење пацијента.

ЗНАЧАЈ ИЗРАДЕ МАГИСТРАЛНИХ ЛЕКОВА У АПОТЕКАМА

Припремила: Прим. Наташа Живановић, дипл.фарм.спец.

Израда магистралних лекова представља важан сегмент фармацеутске здравствене делатности широм света. До почетка XX века чак 80% лекова је израђивано у апотекама. Потом је велики део посла преузела фармацеутска индустрија, а међу индустријским лековима који данас представљају „златни стандард“ за квалитет, сигурност и ефикасност, бројни су примери лекова који су првобитно израђивани као магистрални. Ипак, асортиман произвођача не може да задовољи потребе појединачних пацијената, па сходно све већој потреби за индивидуализацијом терапије магистрално израђени лекови поново добијају на значају.

Магистрални лекови представљају интегрални део апотекарства и лекарске праксе, а њихова израда је од суштинског значаја за побољшање квалитета живота пацијената, посебно код деце и старијих људи. Будући да магистралне лекове прописују лекари, а израђују фармацеути, јасно је да обе ове групе здравствених стручњака морају добро познавати то подручје. Тријада магистралног лека су лекар - фармацеут - пацијент, а фармацеути су једини здравствени стручњаци који поседују знања и вештине потребне за израду ових лекова.

Данас у пракси постоје ситуације у којима ниједан одобрени лек у потпуности не задовољава клиничке потребе пацијената. Потреба за прописивањем магистралних лекова најчешће настаје због ограниченог избора доза/јачина лековитих супстанци у регистрованим лековима, ограниченог избора доступних фармацеутских облика,

непостојања одговарајућих комбинација две или више активних супстанци у истом фармацеутском облику, потреба специфичних популација пацијената (педијатријска/геријатријска популација), у случају несташице одређених лекова на тржишту (привремене или престанка производње због комерцијалних разлога) или дела популације пацијената/корисника осетљивих на одређене помоћне супстанце из одобрених лекова (конзерванси, емулгатори, боје, лактоза, глутен, шећер). Магистрални лек је *allergy-friendly* препарат. Поред тога, израдом магистралних лекова решавамо проблеме кратког рока употребе код изразито нестабилних лекова који као такви нису интересантни за индустријску производњу јер је период од тренутка производње до издавања лека пацијенту релативно дуг.

Иако се генерално сматра да је израда магистралних лекова скупља у односу на индустријску производњу, у највећем броју случајева израдом магистралних лекова могуће је смањити укупне трошкове лечења. На то указују просте чињенице попут тога да пацијент добија тачно ону количину лека која му је потребна за прописану дужину терапије, па до комплексних иновативних захтева израде лекова за ретке болести. Наиме, индустријска производња лекова за лечење ретких болести (енг. *orphan drugs*) некада није економски исплатива због малог броја оболелих у укупној популацији, те се трошкови лечења ретких болести могу значајно смањити применом магистралних лекова.

Одговорност за израду магистралних и галенских лекова представља важан сегмент апотекарске делатности, посебно што овако израђени лекови не подлежу контроли квалитета, што је случај код индустријских лекова. Из тог разлога је осигурање квалитета нужан предуслов да израђени лекови буду ефикасни и сигурни. Под тим се подразумевају валидирани поступци израде и њихова верификација, вођење документације и контрола квалитета полазног материјала.

У апотекама у којима се израђују магистрални лекови морају се поштовати следећи принципи *CM/ResAP2016*:

- Лекови израђени у апотеци имају додатну вредност ако су потребни одређеном пацијенту или групи пацијената са специфичним потребама због медицинских, фармацеутских или личних разлога, а на националном тржишту није регистрован и/или доступан фармацеутски еквивалентан лек; одлуку да се изради лек требало би да донесу заједно фармацеут специјалиста фармацеутске технологије и лекар.

- Пре израде, фармацеут треба да изврши процену ризика, са циљем да одреди ниво

система обезбеђења квалитета који би требало применити током израде лека, при чему се разматрају: фармацеутски облик и пут примене лека, количина која се израђује, фармаколошко дејство лека за предвиђени пут примене, терапијска ширина, поступак израде, издавање/промет лека. У зависности од националних прописа и смерница могу се користити и друге смернице чијом применом може да се обезбеди еквивалентан квалитет.

Приликом израде ових лекова фармацеут је дужан да посебну пажњу посвети аспекту њихове стабилности а нарочито кроз пажљив одабир помоћних састојака, услова и поступка израде. Израда и издавање магистралних лекова захтева поседовање широких и свеобухватних знања и вештина фармацеута, свакодневно, континуирано унапређење, праћење свих терапијских опција и фармаколошких новитета. Најважније од свега јесте непосредан контакт и размена информација у тријади магистралног лека, као и развој прописа и стандарда за обезбеђење квалитета ове врсте лекова на међународном и националном нивоу.

Литература:

- (1) Remington - *The Science and Practice of Pharmacy*, 22nd ed. London: Pharmaceutical Press; 2012
- (2) Вулета Г, Пантелић И, Савић С. Магистрални и галенски лекови у дерматологији - прошлост или садашњост. *Арх. фарм.* 2013; 63; 129-146
- (3) Allen LV, Popovich NG, Ansel HC. *Ansel's pharmaceutical dosage forms and drug delivery systems*. 9th ed. Baltimore: Lippincott Williams & Wilkins; 2011. 710
- (4) Resolution *CM/ResAP(2016) on quality and safety assurance requirements for medicinal products prepared in pharmacies for the special needs of patients*. Council of Europe, Committee of Ministers, 2016

ИНТЕРВЈУ СА ПОВОДОМ

Припремио: Милан Ракић, дипл.фарм.спец.

Циљ овог интервјуа јесте да се из другог угла сагледа систем у којем се образују фармацеути у Србији и какве све могућности постоје за наставак стручног усавршавања.

Колега Миомир Шошкић из Црне Горе завршио је основне студије као студент прве генерације фармацеута на Фармацеутском факултету у Подгорици. Запослен је у Клиничком центру Црне Горе на позицији болничког фармацеута, а ускоро завршава и специјалистичке студије из области клиничке фармације на Фармацеутском факултету у Београду. Члан је више професионалних удружења, међу којима се издвајају Европско удружење болничких фармацеута и Европско удружење онколошких фармацеута.

Зашто је баш клиничка фармација била твој избор за даље стручно усавршавање?

Клиничка фармација за мене представља прави изазов јер се управо кроз ову здравствену специјалност од фармацеута очекује да повеже и обједини целокупно усвојено знање помоћу којег фармацеут остварује и промовише фармакотерапију засновану на доказима. Као приоритетни циљеви клиничке фармације истичу се максимизирање клиничког ефекта примењеног терапијског третмана, минимизирање ризика за појаву нежељених реакција на примењени лек, утицај на правилан начин примене лека/лекова у терапији и оно што је сваком друштву најбитније - да долази и до смањења трошкова при самом лечењу пацијената.

Коме су све клинички фармацеути потребни?

Према тренутним потребама специјалисти клиничке фармације првенствено се анга-

жују у здравственим установама као што су клинике и болнице, док се у свету запошљавају и у домовима здравља, домовима за старије особе, апотекама, али и у научноистраживачким институтима, факултетима...

Откуд су баш Србија и Београд изабрани за наставак твог образовања?

Према подацима који су јавно доступни путем интернета Универзитет у Београду се на Шангајској листи за протеклу годину налази међу 300 најбољих универзитета на свету, што је далеко боље од универзитета који постоје у региону.

Да ли то значи да је Шангајска листа била пресудна за твоју коначну одлуку?

Наравно да постоји више фактора који су утицали на моју коначну одлуку. Осим тога што има дугу традицију, Фармацеутски факултет у Београду располаже великим кадровским потенцијалом, што скупа омогућава врло квалитетно извођење теоријске и практичне наставе.

Јесу ли су се твоја очекивања од даљег усавршавања у Србији испунила?

Засигурно јесу јер је поред теоријског дела наставе организована обимна пракса у оквиру различитих клиника на Војномедицинској академији (ВМА).

На тај начин омогућен је непосредан контакт будућих клиничких фармацеута с хоспитализованим пацијентима, као и са свим осталим члановима здравственог тима, без којих пружање здравствене заштите не би било могуће.

А шта је са постављеним циљевима?

Остваривање наших циљева није лако и брзо изводљиво. Битно је да имате квалитетан и колегијалан тим с којим можете заједно да радите на унапређењу струке и тада заиста можете све! Дефинитивно стоји чињеница да у сваком послу треба имати јасно дефинисан став и добру аргументацију.

Да ли то значи да је у реализацији једног таквог подухвата кључан тимски рад?

Морам истаћи да је наш циљ јасан и да се односи на развој концепта фармацеутске здравствене заштите и клиничке фармације у Црној Гори. Може се рећи да смо тек на почетку, али и то да су постигнути резултати већ сада видљиви. Додатно можемо да се похвалимо тиме што је улога клиничког фармацеута препозната у Клиничком центру у Подгорици, па тако и ове године уписујемо још једног кандидата на специјалистичке студије из исте области. Према томе, и убудуће ћемо заједно радити на постизању дугорочних циљева у фармацеутској пракси своје земље.

Да ли страни студенти имају и неке друге користи приликом својих студија у Београду?

Често говорим да је Београд веома занимљив и културолошки садржајан град, где су студенти Фармацеутског факултета у прилици да посете и незаобилазан Музеј за историју фармације. Утврђено је да музеј

поседује збирку предмета и књига који су од изузетног значаја за историју фармације, а поред наведеног могуће је обићи и многе друге. Током боравка у Београду могуће је осетити спој различитих култура и направити један свеобухватан репетиторијум онога што се десило у прошлости. Стога се засигурно може рећи да је Београд град историје, традиције, лепих људи и доброг ужитка.

Занимљиво је и то да си по основној вокацији доктор фармације. Можеш ли нам рећи нешто више о томе, пошто тога још увек нема у Србији?

Управо тако, по вокацији сам доктор фармације и то је у Црној Гори стручно звање које фармацеут добија након завршених основних студија фармације. Ово звање смо установили приликом оснивања факултета, а по угледу на познате фармацеутске факултете у Италији, Француској, Шпанији, Чешкој, Мађарској и др.

Да ли је тачно да си трећи ниво студија наставио на Медицинском факултету ВМА?

Да, тачно је. Упоредо се налазим и на докторским студијама Медицинског факултета ВМА, на модулу Фармакологија и токсикологија. Без фармакологије не би ни било фармакотерапије и клиничке фармације, а да нема фармацеута не би ни било много чега корисног у нашем друштву.

Имаш ли неки савет за колеге?

Мислим да смо генерација која живи у времену кад очигледно доминирају информационе технологије. Моја искуства у вези с тим су непроцењива и зато бих искористио прилику да препоручим колегама да што више комуницирају путем професионалних друштвених мрежа управо зато што је то брз, релативно доступан и користан начин размене професионалних искустава. Навео бих и то да сам имао прегршт позитивних примера сарадње с колегама из окружења путем интернет платформе *LinkedIn-a*.

ЗДРАВСТВЕНА АНКСИОЗНОСТ

Припремила: Јелена Милошевић, дипл.фарм.спец.

Здравствена анксиозност, раније позната и као хипохондрија, је анксиозни поремећај (спада у опсесивно компулсивне поремећаје) у ком постоји опсесивна преокупираност пацијената идејом да јесу или ће бити болесни, толико да не могу нормално да функционишу.

Опседнути су својим телесним функцијама (дисањем, откуцајима срца), физичким симптомима (осипи по кожи), нелагодностима (главобоља, болови у стомаку, вртоглавица). Могу да се фокусирају на одређени орган (срце, мозак) или на болест о којој су слушали на телевизији или на послу (дијабетес, мултипла склероза). Оптерећени су својим убеђењима да имају или да су предодређени да их задеси нека велика болест. Одлазе често код лекара, где траже разуверавање али чак и када добију потврду да су здрави враћају се на нове претраге. С друге стране, нису спремни да потраже помоћ психијатра јер су убеђени да су њихови проблеми стварни.

Зашто ови проблеми опстају и поред уверавања лекара да су добро? Пошто очекују најгоре исходе и прогнозе у страху се можда у првом тренутку и не обратe лекару, али када крену, захтевају све могуће анализе, тестове и прегледе. Када их лекар, након обављених претрага, увери да немају никакав здравствени проблем, прихватају то - али на кратко време. Ускоро су опет забринути, оптерећени црним мислима и

лошим прогнозама па зачарани круг нових посета лекарима поново почиње.

Многе поруке које тело шаље могу да буду неочекиване, нежељене и неугодне али не значе и опасност по здравље. Али кад особа верује да су то симптоми тешке болести, тада се развија анксиозност.

Симптоми јесу стварни и реални. Али начин на који их обрађујемо и мислимо о њима није.

Здравствена анксиозност је релативно чест проблем. Иако нема званичних података у општој популацији, по једној аустралијској студији јавља се код 6% људи.

Питер Тајрер, психијатар са Лондонског Империјал Колеџа, водио је студију 2011 год. у којој је пратио особе које су посећивале пет клиника: кардиологију, пулмологију, неурологију, ендокринологију и гастроентерологију у болницама Лондона, Мидлсекса и Северног Нотингхемшира. Резултат је око 20% пацијената са здравственом анксиозношћу. Што значи да кардиолог виђа око 20 пута више анксиозних болесника од психијатра. Резултат свега овога је да здравствена анксиозност кошта енглески здравствени систем 420 милиона фунти само кроз прегледе, уз трошкове за додатна испитивања и лабораторијске тестове.

Најефикаснији третман је когнитивно бихејвиорална терапија (КБТ). Наравно да је

могуће да се здравствена анксиозност јави и када заиста постоји озбиљан здравствени проблем, зато се прво они морају искључити детаљним здравственим прегледом.

Када се искључи постојање озбиљног здравственог проблема (само 2% особа са овим проблемом има заиста неку органску болест) КБТ је најефикаснија терапија за све врсте анксиозности, па и за здравствену. КБТ занимају пацијентова сазнања, начин на који размишља, његово понашање, начин на који реагује на ствари које му се дешавају. Главни концепт КБТ је заправо да се анализирају размишљања о некој ситуацији (страх од болести) и како она утичу на субјективни осећај пацијента (страх, узнемиреност).

КБТ помаже да се превазиђу страхови тако што се ирационалне мисли коригују. Променом начина на који размишљамо другачије и реагујемо. КБТ помаже пацијенту да смирено одреагује, промени приступ и научи да толерише нелагодност.

Водич за саветовање о здравственој анксиозности не постоји, али постоје водичи за третман различитих анксиозних поремећаја који предлажу почетну само-

помоћ, КБТ и на крају лекове. У рандомизованој студији која је осмишљена посебно за пацијенте са здравственом анксиозношћу (укупно 444 пацијената), група која је прошла кроз модификован КБТ програм и шестомесечну контролу имала је значајно побољшање у односу на групу пацијената без саветовања, а позитивни ефекат КБТ је трајао пет година. Прекидање зачараног круга одласка код лекара, лабораторијских и непотребних других испитивања почиње оног тренутка кад замолите људе да размисле о својим симптомима на другачији начин.

Здравствени професионалци који редовно виђају своје пацијенте су лекари опште праксе и фармацеути, па може да буде релативно лако да се идентификују особе које су узнемирене у вези свог здравља.

Значајно је место фармацеута јер се ови пацијенти стално враћају у апотеку по нови савет и поновљено уверавање о већ датом савету. Важно је да фармацеути и остали здравствени професионалци знају да их идентификују и објасне зашто је важно да потраже помоћ психолога.

НОВЕ ЕДУКАЦИЈЕ-ВИРТУЕЛНА ШКОЛА ОБРАЗОВАЊА

Припремили: Милан Ракић, дипл.фарм.спец., Јасна Анђелковић, дипл.фарм.спец., Драгана Рајковић, дипл.фарм.спец.

Како се припремити за редован инспекцијски надзор здравствене инспекције у апотеци?

Одговоре на ово питање можете потражити у истоименом online тесту који је направљен у сарадњи са Министарством здравља (Сектор за организацију здравствене службе и Сектор за инспекцијске послове).

У материјалу за припрему овог online теста између осталог добићете конкретне одговоре на нека од следећих питања:

- где су дефинисани ближи услови за обављање здравствене делатности у здравственим установама, који се односе на кадар, простор, опрему и лекове;
- шта све обухвата обављање фармацеутске здравствене делатности;
- шта је то забрањено фармацеуту, а шта је забрањено фармацеутском техничару у току обављања фармацеутске здравствене делатности;
- када је послодавац у обавези да има Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних места;
- да ли је Здравствена установа дужна да здравственом раднику и здравственом сараднику обезбеди стручно усавршавање;
- шта подразумева унутрашња провера квалитета стручног рада;
- које врсте инспекцијског надзора су предвиђене Законом о инспекцијском надзору;
- када се доставља у писаном обавештењу о предстојећем инспекцијском надзору;

- да ли је дозвољено здравственим установама, укључујући здравствене установе апотеке, одређивање посебне просторије за пушење;

- где је утврђено да се знак забране пушења истиче.

Тест је доступан до 21.05.2019. године и акредитован је са 5 бодова за учеснике.

Сви редовни чланови ФКС, који су испунили обавезу плаћања чланарине, могу приступити овом пакету образовања.

Деменција - значај терапије и комплијансе

По Светској здравственој организацији деменција је синдром (скуп симптома и знакова) изазван можданим болестима који утиче на памћење, мишљење, понашање и способност обављања свакодневних активности. У општој популацији старијој од 60 година, 5 до 8 особа на 100 људи болује од деменције.

Остарели болесници са деменцијом су склони да за своје мултипле болести узимају мултипле лекове (5 или више у кућним условима, у домовима за старе обично 9 или 10) што може довести до проблема са употребом лекова који значајно могу утицати на исходе лечења код ових пацијената. Додатну компликацију представља самомедикација средствима која су прописана раније за неко претходно обољење или чак за другу особу, због чега фармацеути у апотекама јавног типа могу

да имају значајну улогу у минимизацији и рационализацији употребе ових средстава.

Овом едукацијом фармацеути ће стећи знања да помогну болесницима као и њиховим неговатељима да развију план лечења деменције, с циљем побољшања квалитета живота код ове групе пацијената. Фармацеути ће стећи знања да могу помоћи лекарима, пацијентима и старатељима у избору, прилагођавању и праћењу актуелне фармакотерапије у циљу праћења ефикасности и безбедности терапије деменције, пратити интеракције и побољшати комплијансу код ове групе пацијената.

Тест је доступан до 21.08.2019. године и акредитован је са 5 бодова за учеснике. Сви редовни чланови ФКС, који су испунили обавезу плаћања чланарине, могу приступити овом пакету образовања.

Рационална примена антибиотика у лечењу најчешћих акутних инфекција горњих респираторних путева

Министарство здравља Републике Србије покренуло је 18. новембра 2015. године Кампању за рационалну употребу антибиотика, како би се сачувала ефикасност антибиотика, смањила антимикробна резистенција, спречили нежељено продужење трајања болести, смањили ризици од смртног исхода и смањили укупни здравствени трошкови за лечење. У овој кампањи фармацеути су препознати као здравствени професионалци који својим знањима и вештинама значајно могу допринети наведеним активностима.

Тест „Рационална примена антибиотика у лечењу најчешћих акутних инфекција горњих респираторних путева“, је други по реду тест који се организује у сарадњи са Министарством здравља Републике Србије „Други пројекат развоја здравства Србије“.

Иако може деловати да је примена антибиотика, посебно када је у питању монотерапија код млађе популације, једноставна, студије су показале да пацијенти често не разумеју упутства која су добили од лекара, не примењују антибиотике у једнаким временским интервалима и прекидају примену терапије код првих клиничких знака побољшања. Стога, фармацеути у примарној здравственој заштити морају посветити пажњу саветовању пацијената којима су прописани антибиотици у циљу спровођења рационалне примене ових лекова и смањења степена резистенције.

Тест је доступан до 21.08.2019. године и акредитован је са 5 бодова за учеснике. Сви редовни чланови ФКС, који имају отворен кориснички налог на сајту Коморе, могу приступити овом пакету образовања.

Цури нам време са АНТИБИОТИЦИМА

Постоји опасност да антибиотици изгубе своју деловитност због погрешне или претеране употребе, а у многим случајевима они су непотребни.

Увек затражите савет здравственог радника пре узимања антибиотика.

НОВИНЕ У СПЕЦИЈАЛИЗАЦИЈАМА КОЈЕ ДРЖИ КАТЕДРА ЗА ФАРМАКОЛОГИЈУ И ДОШТАМПАНО ДРУГО ИЗДАЊЕ „ФАРМАКОТЕРАПИЈЕ ЗА ФАРМАЦЕУТЕ“

У издању Фармацеутског факултета Универзитета у Београду, у току је штампање новог тиража од 1000 примерака књиге **Фармакотерапија за фармацеуте** (друго, измењено и допуњено издање). Од првог издања 2011. године до данас продато је више од 4200 примерака ове књиге, што потврђује да је академско-здравствена јавност наше земље и региона изузетно заинтересована за тематику савремене фармакотерапије. У овој књизи, обрађене су најчешће кардиолошке, неуролошке, психијатријске, плућне, гастроинтестиналне, инфективне, ендокрине, онколошке, кожне и очне болести. Иако у наслову књиге стоји „фармакотерапија“, његов садржај је шири и свеобухватнији, јер укључује и основе патогенезе, клиничку слику и дијагностику фармакологије лекова који се користе у терапији. Терапија представља централни део сваког поглавља, у коме су, на бази доказа из клиничких студија, дати основни принципи клиничке примене лекова и нефармаколошких мера. Аутори уџбеника, наставници и сарадници Катедре за фармакологију, уложили су велики труд у настојању да студентима и колегама из праксе понуде савремен поглед на фармакотерапију најчешћих болести, са укључивањем најновијих алгоритама националних и интернационалних препорука и водича добре клиничке праксе. На крају сваког поглавља приказани су случајеви из праксе, са анализом и предлогом терапије, а посебна новина овог издања јесу кратки резимеи о болестима и основним принципима њиховог лечења. Значајно је унапређена и техника штампе (тврди повез, наслови и поднаслови у боји, квалитетан папир).

Књига је основна литература за изучавање фармакотерапије на основним и специјали-

стичким студијама на Фармацеутском факултету. Студијски програм **Фармакотерапија** у оквиру специјалистичких студија здравствених радника има вишедеценијску традицију, и пружа полазницима балансиран спој теоријског и практичног знања из области фармакотерапије, који је препознатљив у здравственом систему Србије. Програм студија и висина школарине (**од ове школске године школарина је значајно смањена**) усклађени су са актуелним потребама и могућностима нашег здравственог система. Студијски програм специјалистичких академских студија **Фармакотерапија у фармацеутској пракси**, пружа теоријска и практична знања из фармакотерапије употпуњена знањима из фитотерапије и дијететике. Новина у овом студијском програму јесте аспект саветовања пацијената у апотеци. Полазници према својим интересовањима могу стећи знања и из изборних области (фармаковигиланце и регистрације лекова, менаџмента и маркетинга у фармацији, тумачења резултата биохемијских анализа у контроли терапије и дермокозметичких препарата). Оба студијска програма осавремењена су и усклађена са новим издањем књиге. Конкурс за упис у школску 2018/2019. годину је расписан и доступан је на сајту факултета. **Рок за пријаве на специјалистичке студије из Фармакотерапије за потребе здравства је од 1. до 12. 10. 2018. године, а за специјалистичке академске студије од 24. 9. до 5. 10. 2018. године.**

Књига **Фармакотерапија за фармацеуте** је доступна у скриптарници Фармацеутског факултета у Београду (Војводе Степе 450), у књижари *Data Medica* (Др. Суботића Старијер 3а) као и путем *online* продајног сервиса *Data Status-a* (<http://www.datastatus.rs>).

**У СУСРЕТ
СВЕТСКОМ ДАНУ
ФАРМАЦЕУТА
25.09.2018.**

СВЕТСКИ ДАН ФАРМАЦЕУТА

СВЕТСКИ ДАН ФАРМАЦЕУТА ПРОСЛАВИМО И ПРОМОВИШИМО НАШУ ПРОФЕСИЈУ

Светски дан фармациста прославља се у свету осми пут по реду, а у Србији четврти пут, од 2015. године. Овај датум је усвојен за Светски дан фармациста на Конгресу ФИП-а, у Истанбулу, 2009. године, са циљем да подстакне активности које промовишу улогу фармациста у унапређењу здравља у свим крајевима света.

Дуги низ година, ФИП препознаје да је приступ сигурним и ефикасним лековима главни проблем у многим деловима света, а да фармацисти имају кључну улогу у целом ланцу снабдевања. Резултати студије из 2012. године показују да би одговорном употребом лекова била постигнута уштеда од 500 милијарди долара на годишњем нивоу а фармацист је идентификован као недовољно искоришћен здравствени професионалац који има круцијалну улогу за постизање одговорног коришћења лекова.

Овогодишња тема “Фармацисти: експерти за Ваше лекове” истиче да су фармацисти веродостојан извор знања и савета, не само пацијентима, већ и другим здравственим радницима. Као најдоступнији здравствени професионалци, користећи обимну експертизу у свакодневном раду, фармацисти значајно доприносе: позитивном исходу фармаколошке терапије, промоцији здравља и превенцији болести.

Зато сматрамо за неопходно:

- да се улога фармациста у здравственом систему препозна и дефинише у свом опсегу знања и вештина, важности и утицаја на здравље грађана,
- да пацијенти у потпуности искористе вештине и знања које фармацисти поседују,
- да професија добије своје одговарајуће место у здравственом систему и друштву.

Обележавајући Светски дан фармациста, Фармацистска комора Србије наставља активности које имају за циљ да унапреде апотекарски сектор Србије и статус професије фармациста.

**Добар дан!
Ја сам Ваш
експерт за лекове!**

ПРЕДСТОЈЕЋИ ДОГАЂАЈИ КЕ

ВИРТУЕЛНА ШКОЛА ОБРАЗОВАЊА

- ТЕСТ Нови орални антикоагуланси у превенцији тромбоемболије код пацијената са невалвуларном атријалном фибрилацијом**
/до 18.11.2018. године
- ТЕСТ Приступ у апотеци болеснику оболелом од Паркинсонове болести**
/до 18.11.2018. године
- ТЕСТ Како се припремити за редован инспекцијски надзор здравствене инспекције у здравственој установи апотеци**
/до 21.05.2019. године
- ТЕСТ Деменција - значај терапије и комплијансе**
/до 21.08.2019. године
- ТЕСТ Рационална примена антибиотика у лечењу најчешћих акутних инфекција горњих респираторних путева**
/до 21.08.2019. године

САВЕЗ ФАРМАЦЕУТСКИХ УДРУЖЕЊА СРБИЈЕ

7. Конгрес фармацеута Србије са међународним учешћем

10-14. октобар, 2018. године • Београд, Србија

Детаљне информације: www.farmacija.org

1ST SYNERGY MASTERCLASS MARKETING PACKAGE: MANAGEMENT & LEADERSHIP

78 Светски конгрес фармације и фармацеутске науке
2-6. септембар, 2018. године • Глазгов, Велика Британија

Детаљне информације: www.fip.org